

RAQOBAT INDEKSI VA UNI QO'LLASH AHAMIYATI

TATU mustaqil tadqiqotchisi
Ruziyev Baxtiyor

Annotatsiya: Bugungi globallashtirilgan iqtisodiyot sharoitida iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash butun dunyo hukumatlari uchun ustuvor vazifa hisoblanadi. Bu maqsadni amalga oshirishning asosiy vositalaridan biri raqobat siyosati bo'lib, uning maqsadi halol raqobatni rivojlantirish va raqobatga qarshi harakatlarning oldini olishga qaratilgan. Markaziy Osiyo davlati O'zbekiston raqobat siyosatini kuchaytirish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash borasida faol ish olib bormoqda. Ushbu maqolada O'zbekistondan misol sifatida foydalangan holda raqobat vositalari orqali iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash masalalari ko'rib chiqiladi.

Raqobat indeksi: biznes samaradorligini o'lchash bo'yicha to'liq qo'llanma, raqobat, indeksial yondashuv

Bugungi tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan va tobora kuchayib borayotgan biznes landshaftida kompaniyalar egri chiziqdan oldinda turish uchun zarur vositalar bilan jihozlangan bo'lishi kerak. Ana shunday vositalardan biri raqobatbardoshlik indeksi bo'lib, u kompaniyaning sohadagi tengdoshlariga nisbatan ish faoliyatini baholash uchun mo'ljallangan. Ushbu maqolada biz raqobatbardoshlik indeksi dunyosiga kirib, uning maqsadi, hisobi va qo'llanilishini o'rganamiz, shuningdek, uning afzalliklari va cheklovlari haqida ma'lumot beramiz.

Raqobat indeksi - bu kompaniyaning o'z sohasidagi raqobatbardosh mavqeini ifodalovchi raqamli qiymat. Bu bozor ulushi, daromadning o'sishi, rentabellik va mijozlar ehtiyojini qondirish kabi turli omillarni hisobga oladigan kompozit balldir. Indeks kompaniya faoliyatining keng qamrovli suratini taqdim etadi, bu esa korxonalariga kuchli va zaif tomonlarini aniqlash hamda o'sish va takomillashish uchun asosli qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

Raqobatbardoshlik indeksini hisoblash ko'p bosqichli jarayonni o'z ichiga oladi. Birinchidan, Indeks uchun asos bo'lib xizmat qiladigan asosiy ishlash ko'rsatkichlari (KPI) to'plami tanlanadi. Ushbu KPI odatda muayyan sanoat yoki sektorga moslashtiriladi va quyidagi ko'rsatkichlarni o'z ichiga olishi mumkin:

- * Bozor ulushi
- * Daromadning o'sish sur'ati
- * Yalpi marja
- * Investitsion daromad (ROI)
- * Mijozlarning qoniqish darajasi
- * Xodimlarni jalb qilish ballari

Keyinchalik, har bir KPIga uning sanoatdagi nisbiy ahamiyatini aks ettiruvchi og'irlik koeffitsienti beriladi. Keyinchalik, vazn ko'rsatkichlari har bir kompaniya uchun kompozit ballni hisoblash uchun ishlatiladi, bu esa keyinchalik Raqobatbardoshlik indeksini yaratish uchun standartlashtiriladi.

Raqobat indeksini sharhlash

Raqobatbardoshlik indeksi odatda 0 dan 1 gacha bo'lgan kasrli qiymat sifatida ifodalanadi, yuqori ball esa kuchli raqobatbardosh ko'rsatkichni ko'rsatadi. Misol uchun, raqobatbardoshlik indeksi 0,8 ballga ega bo'lgan kompaniya kuchli raqobatbardosh mavqega ega deb hisoblanadi, 0,4 ball esa yaxshilanish imkoniyatini taklif qiladi.

Raqobatbardoshlik indeksi ilovalari

Raqobatbardoshlik indeksi turli sohalar va sektorlarda keng ko'lamli ilovalarga ega. Indeksning asosiy qo'llanilishining ba'zilar quyidagilardan iborat:

ILM FAN YANGILIKLARI KONFERENSIYASI

30-AVGUST

ANDIJON, 2024

* **Benchmarking:** Kompaniyalar raqobatbardoshlik indeksidan o'zlarining sohadagi tengdoshlariga nisbatan ish faoliyatini solishtirish, ular ustunlik qiladigan sohalarni va orqada qolayotgan sohalarni aniqlash uchun foydalanishlari mumkin.

* **Strategik rejalashtirish:** Indeks strategik rejalashtirish uchun qimmatli tushunchalar beradi, bu kompaniyalarga real maqsad va vazifalarni belgilash hamda resurslarni samarali taqsimlash imkonini beradi.

* **Investitsiya qarorlari:** Investorlar potentsial investitsiyalarning jozibadorligini baholash va o'z kapitalini qayerga taqsimlash to'g'risida asosli qaror qabul qilish uchun raqobatbardoshlik indeksidan foydalanishlari mumkin.

* **Birlashish va sotib olish:** Indeksdan potentsial sotib olish maqsadlarining raqobatbardosh o'rnini baholash, o'sish va sinergiya imkoniyatlarini aniqlash uchun foydalanish mumkin.

Raqobatbardoshlik indeksi korxonalariga bir qator afzalliklarni taqdim etadi, jumladan:

* **Yaxshilangan raqobatbardoshlik:** Kompaniyaning raqobatbardosh mavqeini har tomonlama ko'rib chiqish orqali, indeks korxonalariga yaxshilanishi kerak bo'lgan yo'nalishlarni aniqlash va o'sishni rag'batlantirish uchun maqsadli sarmoyalar kiritish imkonini beradi.

* **Kengaytirilgan qaror qabul qilish:** Indeks resurslarni taqsimlash va investitsiya ustuvorliklari kabi strategik qarorlar qabul qilishda ma'lumot berishi mumkin bo'lgan amaliy tushunchalarni taqdim etadi.

* **Yaxshiroq taqqoslash:** Raqobatbardoshlik indeksi kompaniyalarga o'z ish faoliyatini sohadagi tengdoshlari bilan solishtirish imkonini beradi, bu ularga real maqsad va vazifalarni belgilash imkonini beradi.

Raqobat indeksi biznes faoliyatini baholash uchun kuchli vosita bo'lsa-da, uning cheklovlari yo'q emas. Ba'zi asosiy qiyinchiliklar va cheklovlar quyidagilardan iborat:

* **Ma'lumotlar sifati:** Raqobatbardoshlik indeksining aniqligi ko'p jihatdan asosiy ma'lumotlar sifatiga bog'liq. Ma'lumotlar sifatining pastligi noto'g'ri natijalarga va noto'g'ri qaror qabul qilishga olib kelishi mumkin.

* **Og'irlik omillari:** Og'irlik omillarini tanlash sub'ektiv bo'lishi mumkin va sanoatdagi har bir KPIning nisbiy ahamiyatini to'g'ri aks ettirmasligi mumkin.

* **Sanoatga xos muammolar:** Raqobatbardoshlik indeksi yuqori darajada tartibga solinadigan yoki murakkab qiymat zanjiriga ega bo'lgan tarmoqlar kabi o'ziga xos xususiyatlarga yoki muammolarga ega bo'lgan tarmoqlar uchun mos kelmasligi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, raqobatbardoshlik indeksi bugungi tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan bozorda raqobatbardosh ustunlikka erishmoqchi bo'lgan korxonalar uchun qimmatli vositadir. Indeks kompaniya faoliyatining keng qamrovli ko'rinishini taqdim etish orqali korxonalariga yaxshilanishi kerak bo'lgan yo'nalishlarni aniqlash, asosli qarorlar qabul qilish, o'sish va yaxshilanishni rag'batlantirish imkonini beradi. Indeks cheklovlarsiz bo'lmasa-da, uning afzalliklari kamchiliklaridan ancha ustun bo'lib, uni har qanday biznes strategiyasining muhim tarkibiy qismiga aylantiradi. Biznes landshafti rivojlanishda davom etar ekan, raqobatbardoshlik indeksi egri chiziqdan oldinda qolishga intilayotgan kompaniyalar uchun ajralmas vosita bo'lib qoladi.

ILM FAN YANGILIKLARI KONFERENSIYASI

30-AVGUST

ANDIJON, 2024

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Shokirovna B. Z. THE ECONOMIC ROLE OF OIL PRODUCTION IN THE BUKHARA-KHIVA REGION AND ITS SIGNIFICANCE FOR THE COUNTRY //GWALIOR MANAGEMENT ACADEMY. – С. 55.
2. Bobojonova Z. S. KORXONALARNING BIZNES FAOLIYATIDA BIZNES ETIKANING AHAMIYATI VA O'RNI //International Conference of Artificial Intelligence on Science, Technology and Economical Sciences. – 2024. – Т. 1. – С. 34-36.
3. Бобожонова З. Ш., Абдуллаева Д. Инновационное развитие промышленного производства, основанного на синергетическом принципе //Проблемы современной науки и образования. – 2016. – №. 36 (78). – С. 64-66.